

Καθηγητῆς Ἄναρέας Θεοδώρου (†)

**Ὁ ἀντι-οικονομικιστῆς, ὁ ἀντι-παπικὸς
(1922-2004)**

8. Βαπτισματικὴ Θεολογία*

*Τοῦ Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου
Ἀνδρέου Θεοδώρου (†)*

ΕΙΝΑΙ μιὰ καινοφανῆς ἐκκλησιολογικὴ θεωρία.

Κατ' αὐτήν, ὅπου τελεῖται τὸ βάπτισμα στὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ἡ ἀληθινὴ Ἐκκλησία, συμπεριλαμβανομένων εἰς αὐτήν καὶ τῶν ἑτεροδόξων.

Εἶναι φανερόν, ὅτι διὰ τῆς θεωρίας αὐτῆς, ἡ ὁποία ἔχει ἀνάχρωση οἰκουμενιστικῆ, διευρύνονται τὰ ὅρια τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, κάτω ἀπὸ τὴν ὀμπρέλλα τῆς ὁποίας μποροῦν νὰ βροῦν στέγη ἀρκετοὶ χριστιανοί, ἄσχετα πρὸς τὸ γενικότερο θεολογικὸ τους πιστεύω καὶ τὴν ἰδιαίτερη ἐκκλησιολογικὴ φυσιογνωμία τους.

Κάτι ἀνάλογο γίνεται καὶ μὲ τὴ διαβόητη θεωρία τῶν κλάδων (Branch Theory) τῆς Προτεστάντικῆς περὶ Ἐκκλησίας ἐκδοχῆς.

Κατ' ἀρχὴν, βέβαια καὶ ἀόριστα, ἡ θεωρία αὐτὴ εἶναι σωστή. Ὅντως ἡ ὁμολογία τοῦ περὶ ἁγίας Τριάδος δόγματος τῆς πίστεως εἶναι ἀπαραίτητη τόσο διὰ τὴ συγκρότηση τῆς Ἐκκλησίας, ὅσο καὶ διὰ τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.

Ποίου ὅμως δόγματος; Φυσικὰ τοῦ ὀρθοῦ, ὅπως τοῦτο διδάσκεται καθαρὸ καὶ ἀλώβητο στοὺς κόλπους τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἰσχύει ὅμως αὐτὸ καὶ γιὰ τὴν ἑτεροδοξία; Ἀσφαλῶς ὄχι.

* * *

ΑΣ ΔΟΥΜΕ τὸ πράγμα κάπως ἀναλυτικά.

Τὸ περὶ ἁγίας Τριάδος δόγμα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἐπι-κεντρώνεται σὲ τρία βασικὰ καὶ θεμελιώδη σημεῖα: τὴν οὐσία, τὶς ὑποστάσεις καὶ τὶς θεῖες ἐνέργειες.

Ἡ οὐσία εἶναι ἀπόλυτα ὑπερβατική , ἀμέθεκτη καὶ ἀδιάγνωστη.

Οἱ ὑποστάσεις εἶναι θεοπρεπεῖς διακρίσεις στὴ θεότητα, πρόσωπα ἴδια, ἐκφράζοντα τὸν τρόπον τῆς αἰδίου υπάρξεως τῆς θεότητος, τὰ ὑποστατικὰ ἰδιώματα τῶν ὁποίων εἶναι προσωπικά, ἀσύγχυτα καὶ ἀμετάδοτα.

Καὶ οἱ θεῖες ἐνέργειες εἶναι ὁμοίως θεοπρεπεῖς διακρίσεις στὴ θεότητα, οἱ ὁποῖες δὲν συνθέτουν τὴν ἀπλῆ φύση τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν αἰδίως ἀπορρέουν, ὡς ὁ ἔμφυτος πλοῦτος αὐτῆς, εἶναι μεταδοτὲς καὶ κοινωνικές, διὰ τῶν ὁποίων ἐκφράζεται ἡ ὑπερβατικὴ θεία φύση στὶς ποικίλες ἐξωτερικὲς ἀναφορὲς καὶ φανερώσεις τῆς, τῆ δημιουργία, τὴν ἀποκάλυψη καὶ τὴ λύτρωση. Εἶναι δὲ ἐνέργειες ἄκτιστες, ὅπως ἄκτιστη εἶναι καὶ ἡ θεία χάρις, μὲ τὴν ὁποία ταυτίζονται.

Μὲ τὴν ὁμολογία τῶν τριῶν αὐτῶν σημείων ἀπαρτίζεται τὸ ὀρθὸ περὶ ἀγίας Τριάδος δόγμα τῆς πίστεως, ἡ ὁμολογία τοῦ ὁποίου εἶναι ἀπαραίτητη πρὸς σωτηρίαν. Εὐνόητον ὅτι καὶ ἡ παραμικρὴ παραχάραξη ἐνὸς ἢ καὶ πλειόνων ἐκ τῶν σημείων αὐτῶν ἀποστερεῖ τὸν ἄνθρωπο τῆς σωτηρίας.

* * *

ΤΙ ΓΙΝΕΤΑΙ ὁμως με τοὺς ἑτεροδόξους; Δέχονται ὀρθῶς τὸ κορυφαῖο δόγμα τῆς πίστεως; Ἀσφαλῶς ὄχι.

Τόσο ὁ Παπισμὸς, ὅσο καὶ οἱ βασικότερες παραφυάδες τοῦ Προτεσταντισμοῦ τὸ διαστρεβλώνουν σὲ δύο καίρια σημεία: τὶς ὑποστατικὲς σχέσεις τῶν προσώπων καὶ τὶς θεῖες ἐνέργειες, περιπίπτοντες σὲ δεινὴ αἴρεση, ἡ ὁποία τοὺς ἀποκόπτει ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς ἀληθινῆς Ἐκκλησίας τοῦ Κυρίου.

Τὸ πρῶτο σημεῖο, στὸ ὁποῖο διαστρέφουν τὴν τριαδικὴ πίστη, εἶναι τὸ Filioque. Ἀναφέρεται στὴν τάξη καὶ τὶς ὑποστατικὲς σχέσεις τῆς τριαδικῆς θεότητος.

Κατὰ τὴν ὀρθόδοξη πίστη, ὁ Πατὴρ εἶναι ἀγέννητος, ἡ πηγαία θεότης, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπορρέουν αἰδίως τὰ ἄλλα δύο πρόσωπα τῆς Τριάδος, ὁ Υἱὸς διὰ τῆς γεννήσεως καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο διὰ τῆς ἐκπορεύσεως.

Κατὰ τὸ Filioque (καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ), τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο δὲν ἐκπορεύεται ἐκ μόνου τοῦ Πατρός, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ καταργεῖται τὸ ἀξίωμα τοῦ Πατρὸς ὡς τῆς μόνῃς πηγαίας

θεότητος στήν Τριάδα, εἰσάγεται δυαρχία, συγχέονται ἡ τάξη καί τὰ ὑποστατικά ἰδιώματα τῶν προσώπων καί ὑποβαθμίζεται ἡ ἀλήθεια καί τὸ ἔργο τοῦ τρίτου προσώπου τῆς ἁγίας Τριάδος.

Τὸ δεύτερο σημεῖο εἶναι οἱ ἄκτιστες θείες ἐνέργειες. Αὐτὸ τὸ ἀπορρίπτουν οἱ ἑτερόδοξοι.

Κατὰ τοὺς παπικούς, μιὰ τέτοια διάκριση φθείρει τὴν ἀπλότητα τῆς θείας φύσεως, ἐπιφέρουσα σύνθεση σ' αὐτήν.

Κακῶς ὅμως. Διότι, ὅπως οἱ ὑποστάσεις εἶναι διακρίσεις θεοπρεπεῖς χωρὶς νὰ παραβιάζουν τὴν ἀπλότητα τῆς θείας φύσεως, σὲ ἴσο μέτρο δὲν τὸ κάνουν καί οἱ διακρίσεις τῶν ἀκτίστων θείων ἐνεργειῶν.

Οἱ παπικοὶ δέχονται μὲν θείες ἐνέργειες, ὄχι ὅμως ἄκτιστες, ἀλλὰ κτιστές. Κτιστὸ ἦταν κατ' αὐτοὺς τὸ Θαβώριο θεῖο φῶς, ὅπως κτιστὴ εἶναι καί ἡ χάρις, τὴν ὁποία *δημιουργεῖ* ὁ Θεὸς γιὰ νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸν ἐξωτερικὸ κόσμον καὶ ν' ἀγιάσῃ τὸν ἄνθρωπον.

Μὲ τέτοιες ὅμως ἀντιλήψεις μποροῦν οἱ ἑτερόδοξοι νὰ ἐνταχθοῦν στὴν καθολικὴ διάσταση τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τὴν ἐνσαρκώνει καί τὴν ἐκφράζει ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία;

Τὸ βάπτισμα στὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος γιὰ νὰ ἔχει κύρος καί ἰσχὺ προϋποθέτει τὴν *ὀρθή* ὁμολογία τῆς τριαδικῆς πίστεως· ἀλλιῶτικα εἶναι ἀπλὴ ἀερολογία.

* * *

ΤΑ ΑΥΤΑ περίπου ἰσχύουν καί γιὰ τὸ ἱερὸ βάπτισμα.

Καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι αὐθεντικὸ καὶ γνήσιο, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ ὀριοθετήσῃ τὴν ἀληθινὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Ὅντως κατὰ τὴν ὀρθόδοξη πίστη τὸ βάπτισμα ὀριοθετεῖ τὴν Ἐκκλησία. Δι' αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος ἀποβάλλει τὸ ρύπον τῆς προγονικῆς παραβάσεως (τὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα), καθαίρεται ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ ἀναγεννᾶται πνευματικῶς. Αὐτόματα δὲ γίνεται ἐπίσημα μέλος τῆς Ἐκκλησίας, ἐνοφθαλμίζεται στὸ μυστικὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀποκτᾶ τὸ δικαίωμα συμμετοχῆς καὶ στὰ ὑπόλοιπα μυστήρια, τὰ διακονοῦντα τὴ λυτρωτικὴ θεία χάρι.

Τὸ βάπτισμα ὅμως γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ ὀριοθετήσῃ τὴν Ἐκκλησία, πρέπει νὰ πληροῖ ὀρισμένες βασικὲς προϋποθέσεις:

α) νὰ τελεῖται στὸ ἔδαφος τῆς Καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας·

β) νὰ γίνεται στὸ ὄνομα τῆς Παναγίας Τριάδος διὰ τριττῆς καταδύσεως καὶ ἀναδύσεως σὲ ἀγιασμένο νερὸ καὶ

Υ) νὰ τελεΐται ἀπὸ κανονικὸ λειτουργό, ἐπίσκοπο ἢ ἱερέα.

Καὶ εὐλογα διερωτᾶται κανεὶς τὸ βάπτισμα τῶν ἑτεροδόξων πληροὶ τὶς ἀνωτέρω προϋποθέσεις; Φυσικὰ ὄχι.

Πρωτίστως δὲν τελεΐται στὸ ἔδαφος τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ἴδρυσε ὁ Κύριος, ὅπως γενικότερα δὲν ἀνήκουν σ' αὐτὴν καὶ οἱ ἑτερόδοξοι «ἐκκλησίες» καὶ χριστιανικὲς ὁμολογιακὲς κοινότητες. Κατ' ἀκρίβεια δογματικά, τὸ βάπτισμα τῶν αἰρετικῶν εἶναι ἄκυρο καὶ ἀνυπόστατο.

Ὁ τελευταῖος αὐτὸς χαρακτηρισμὸς δὲν εἶναι βέβαια ἀπόλυτος. Κάτω ἀπὸ ὀρισμένες προϋποθέσεις (ἢ κυριώτερη τῶν ὁποίων εἶναι νὰ τελεΐται στὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος), τὸ βάπτισμα αὐτὸ ἔχει κάποια ὑπόσταση. Στὴ βάση αὐτὴ καὶ κατ' οἰκονομίαν, τὸ βάπτισμα τῶν αἰρετικῶν μπορεῖ νὰ γίνεῖ κατ' ἀρχὴν ἀποδεκτό, καὶ μόνο σὲ περιπτώσεις αἰρετικῶν προσερχομένων στοὺς κόλπους τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἀπὸ τοῦ σημείου ὅμως αὐτοῦ μέχρι τοῦ σημείου νὰ θεωρεῖται ἄκυρο τὸ βάπτισμα τῶν ἑτεροδόξων, καὶ μάλιστα νὰ ὀριοθετεῖ τὴν Ἐκκλησία, ὑπάρχει μεγάλη ἀπόσταση.

Κατόπιν, τὸ βάπτισμα τῶν ἑτεροδόξων πάσχει καὶ ἀπὸ μιὰ ἄλλη πολὺ σημαντικὴ αἰτία. Ἐνῶ σ' ἐμᾶς τὸ βάπτισμα γιὰ νὰ εἶναι ἔγκυρο πρέπει νὰ τελεΐται διὰ τριπλῆς καταδύσεως καὶ ἀναδύσεως σὲ ἁγιασμένο νερό, πράξη ποὺ συμβολίζει τὴν ταφή καὶ τὴν ἀνάσταση τοῦ Κυρίου, οἱ ἑτερόδοξοι (Παπικοὶ καὶ Προτεστάντες) ἔχουν ἀθετήσῃ τὸν ὄρο αὐτό, βαπτίζοντες δι' ἐπιχύσεως καὶ ραντισμοῦ.

Τὸ εἶδος αὐτὸ τοῦ βαπτίσματος γινόταν βεβαίως καὶ στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία. Ἦταν ὅμως ἕκτακτο, διακονούμενο σὲ περιπτώσεις ἀνάγκης, ὅταν δὲν ἦταν εὐχερῆς ἢ κάθοδος σὲ κολυμβήθρα (βάπτισμα τῶν κλινικῶν, αὐτῶν ποὺ λόγῳ ἀσθένειας ἦσαν κατάκοιτοι). Ἦταν καὶ αὐτὸ βάπτισμα οἰκονομίας. Ἡ εἰσαγωγή ὅμως αὐτοῦ ὡς θεσμοῦ κανονικοῦ στὴν Ἐκκλησία εἶναι ἀνεπίτρεπτη, λυμαιομένη τὴν ὀλοκληρία τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου.

* * *

Η ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΙΚΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ (Baptismal Theology) σύμφωνα μὲ ὅσα πρὶ ὀάνω εἴπαμε, δὲν ἔχει τι τὸ ἐπιληψιμο, ἂν τὸ βάπτισμα ποὺ ὀριοθετεῖ τὴν Ἐκκλησία εἶναι βάπτισμα κανονικό, τελούμενο

στο ἔδαφος τῆς μιᾶς, ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ὅπως δὲ τὸ κανονικὸ βάπτισμα ὀριοθετεῖ τὴν Ἐκκλησία, τῆς ὁποίας δημιουργεῖ τὴν ἱστορικὴ σάρκα (τοὺς ἀνθρώπους μέλη της), ἔτσι καὶ τὸ ἱερὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας, ὅταν τελεῖται ὀρθῶς, ὀριοθετεῖ ὁμοίως τὴν Ἐκκλησία ὡς κοινότητα εὐχαριστιακῆ περὶ τὸν ἐπίσκοπο, ἐκφράζοντας τὴν ἄρρηκτὴ ἐνότητα τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τὴν πίστη, τὴν ἀγάπη καὶ τὸ θεοποιητικὸ της δυναμισμό.

Ἡ βαπτισματικὴ θεολογία καθίσταται ὑποπτη καὶ ἀπορριπτέα, ὅταν, ὑπερπηδώντας τοὺς ὁμολογιακοὺς φραγμούς, τείνει νὰ πολιτογραφήσει στὸ ἔδαφος τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς μέλη αὐτῆς κανονικά, αἰρετικούς καὶ ἑτεροδόξους, ἀπλῶς καὶ μόνο διότι τελοῦν τὸ βάπτισμα στὸ ὄνομα τῆς ἀγίας Τριάδος, ἄσχετα πρὸς τὴ λοιπὴ ἐκκλησιολογικὴ τους ταυτότητα, τὴν κακοδοξία, τὴν αἴρεση καὶ τὴν πλάνη ποὺ τοὺς κατατρύχουν.

Ἀλήθεια, πῶς μπορεῖ ὁ Παπισμός, μὲ τὸ πλῆθος τῶν αἰρετικῶν τριαδολογικῶν καὶ ἐκκλησιολογικῶν του ἑτεροδιδασκαλιῶν (Filioque, ἄρνηση ἀκτίστων θείων ἐνεργειῶν, παπικὸ ἀλάθητο καὶ πρωτεῖο) – γιὰ νὰ μὴν ἀναφέρουμε τὸ γενικότερο ἐκκλησιαστικὸ του ἦθος, τὴ ροπὴ πρὸς νεωτερισμούς, τὴν ἀλαζονεία, τὸ ἐκκοσμικευμένο πνεῦμα του – νὰ ὀριοθετήσῃ τὴν ἀληθινὴ Ἐκκλησία, τὴν ὁποία ἴδρυσεν ὁ Χριστὸς ἐπὶ τῆς γῆς;

Ἡ πῶς μπορεῖ ὁ Προτεσταντισμός, μὲ τὸν ἄκρατο ἀτομισμὸ του, τὴν ἔλλειψη τῆς ἔννοιας τοῦ καθολικοῦ δόγματος, τὴν ἀπουσία ἐκκλησιαστικῆς αὐθεντίας καὶ συνοχῆς, μὲ τὰ διδάγματά του περὶ ἀοράτου καὶ ἰδανικῆς Ἐκκλησίας καὶ μὲ τὴν διαίρεση καὶ τὴν κατατομὴ του, νὰ βρεῖ αὐθεντικὴ στέγαση στὴν ἀγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, μὲ μόνο τὸ γεγονὸς ὅτι ἐνδεχομένως τελεῖ τὸ βάπτισμα στὸ ὄνομα τῆς ἀγίας Τριάδος; Μὰ εἶναι σοβαρὰ αὐτὰ τὰ πράγματα;

Τὸ περὶ Ἐκκλησίας δόγμα τῆς πίστεως μεγάλως τιμᾶμε ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι. Γι' αὐτό, καὶ στὸ σημεῖο ποὺ ὁμολογεῖται ἡ πίστη τοῦ ἱεροῦ Συμβόλου: *«εἰς μίαν, ἀγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν»*, κάνουμε τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ.

Αὐτὸ ἐκφράζει τὴν ἄκραν εὐαισθησία καὶ τὴ ζωντανὴ πίστη μας περὶ τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ἴδρυσεν ὁ Χριστὸς ἐπάνω στὴ γῆ γιὰ νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, τὴν ὁποία ἐνσαρκώνει ἀπόλυτα ἡ Ὁρθοδοξία.

Τὴν πίστιν μας αὐτὴ τὴ διαλαλοῦμε παντοῦ καὶ πάντοτε. **Ὅσοι τὴν κρύβουν ἢ ἀρνοῦνται νὰ τὴν ὁμολογήσουν δὲν εἶναι Ὁρθόδοξοι.**

Δυστυχῶς τὸ θλιβερὸ αὐτὸ φαινόμενο, νὰ μὴ ἐκφράζουν ἓνα μέρος τῶν Ὁρθοδόξων εὐθαρσῶς καὶ ἀπόλυτα τὴν ἐκκλησιολογικὴν ταυτότητα, παρατηρεῖται σήμερον στοὺς οἰκουμενιστικοὺς κύκλους τῆς διαχριστιανικῆς οἰκουμένης, ὅπου παρατηρεῖται ἐλαχιστοποίηση τῆς σημασίας τῶν δογμάτων, χαλάρωση τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων καὶ μιὰ ἄκαιρη καὶ ἄκριτη σπουδὴ πρὸς ἔνωση τῶν ἐκκλησιῶν.

Ἄραγε, πόσοι ἀπὸ τοὺς Ὁρθοδόξους τοὺς μετέχοντες σὲ οἰκουμενιστικὰ φιλενωτικὰ συνέδρια ἐκφράζουν εὐθαρσῶς τὴν ἐκκλησιολογικὴν ταυτότητα, ἀπορρίπτοντας τὴ βασικὴν προτεσταντικὴν ἀρχὴν τῆς θεωρίας τῶν κλάδων, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν ψυχὴν τῆς ἐκκλησιολογίας τοῦ «Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν»;

* * *

ΠΡΟΣΟΧΗ ὅμως μεγάλη χρειάζεται καὶ γιὰ τὴν ἀρτιφανῆ θεωρία περὶ βαπτισματικῆς θεολογίας.

Ὅτι καὶ ἡ θεωρία αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ τὴν προτεσταντικὴν ἐκκλησιολογίαν, εἶναι φανερόν.

Ἡ τάση διευρύνσεως τῆς ἱστορικῆς Ἐκκλησίας ἀποσκοπεῖ στὴν στέγαση σ' αὐτὴν χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀποκοπεῖ ἐξ αὐτῆς.

Ἄν ὄντως ἔτσι συμβαίνει, τὸ πρᾶγμα εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνον γιὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν, ἡ ὁποία πιστεύει ὅτι εἶναι ἡ μόνη ἀληθινὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

Εἶναι δὲ ἐπικίνδυνον καὶ γιὰ ἓνα ἄλλο σοβαρότατον λόγον. Ἄν τεθεῖ ὡς βάση κοινῶς ἀποδεκτὴ, ἂν δηλαδὴ τὸ βάπτισμα στὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος, ἀπὸ ὅποιους κι ἂν προέρχεται, ὀριοθετεῖ τὴν Ἐκκλησίαν, αὐτόματα αἴρονται οἱ ὁμολογιακοὶ φραγμοί, οἱ διαχωρίζοντες τὶς Ἐκκλησίες, ἡ διαμυστηριακὴ κοινωνία (intercommunio) εἶναι πλέον γεγονός, καὶ ἡ ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν ἄνευ ἐτέρου γίνεται πραγματικότητα.

Μποροῦμε ὅμως εμεῖς νὰ δεχτοῦμε τέτοια πρᾶγματα;

(*) Περιοδ. «Ὁρθόδοξη Μαρτυρία» Κύπρου, ἀριθ. 51/Χειμῶνας 1997, σελ. 11-15.
Ἀνεδημοσιεύθη στὸ τεῦχος ἀριθ. 69/Χειμῶνας 2003, σελ. 98-102.